

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Maticе Slovenske“ za l. 1897.

Zabavna knjižnica „Slovenske Maticе“ X. zv.
Trojka. Povest, spisal dr. Fr. D. Str. 238. Cena 50 kr.
— Za leto 1897. se je „Sl. Mat.“ z Zabavno knjižnico jako odličila; zakaj povest našega marljivega pa tako skromnega g. pisatelja se niti meriti ne dá z vrsto tistih povestij, katerim se že ob začetku kaj varno more prerokovati, kakšen bo konec. Pa še nekaj jo prav posebno odlikuje: stoji namreč na starem, neporušnem temelju krščanske katoliške vere. Duhovitost pisateljeva se razodeva v celi povesti. Zapletena je jako premišljena. In ti raznovrstni značaji posameznih oseb in to raznoliko življenje posameznih družin, kako določno pa brez nepotrebne opisanja nevažnih rečij je vse to risano! Življenje na vseučilišču nam kaže pisatelj sedaj od smešne, sedaj od skrbij polne strani, razkriva nam nazore velikosolcev pa tudi eks-gimnazijcev, uvaja nas v življenje po gradeh na deželi in slika nam kaj mično blagor kmečkega stanú in njegovo mirno zadovoljnost, iz vere in delavnosti izvirajočo. Pisatelj zna zabavno učiti, krepko piše iz življenja za življenje, kažoč na napake in grehe posameznikov in na vrline drugih, da bi se tudi čitatelji znali prvih varovati, krepostne vzglede pa posnemati. Gospod Majer z Mlake, ki mu je bilo vse „smešno“, samo njegovo oduševanje ne, je slednjič silno tepen po lahkoživi in koketni hčeri, kakor tudi po pustolovskem baronu, na čegar značaj in maščevalnost pa ni najmanj uplivala posestna goljuhija taistega Majerja. Nasproti temu pa je imela Bojančeva poštena kmečka družina največje veselje v pridni, nepokvarjeni hčeri in v spametovanem sinu. — Ob ciničnih opazkah epikurejca Majerja gledé na krščansko pokopališče in ob novodobno izobraženi in za nedeljsko božjo službo brezbrizni Irmí vrlo dobro dé krščanskemu srcu, ko pisatelj po drugih osebah tako odločno poudarja resnice, zapovedi in prepovedi naše sv. vere ter nas parkrat popelje mimo vaškega znamenja Matere Božje. Silno zanimiva je daljša razprava o dvoboju, katere se udeležuje več oseb. Tako je: Kot pameten človek, kot katoliški kristijan, kot praven državljan bi Vladimir ne bil smel sprejeti dvoboja. In zares bi bilo vse to zmagalo v njegovi duši ter mu ohranilo mirno vest, a pritisnil je napuh in potrdil ga v nepravih nazorih o časti predrzni ščuvalec Čuk. Nekako čudno pri tem je le to, da se ni preiskovalo in zvedelo o dvoboju Vladimirjevem z ljubosumnim hudobnežem, baronom Bergerjem. Tako je ostala v okolici misel, da se je marljivi in nadopolni mladenič ustrelil sam;

Majerjevi seveda niso hoteli brskati, ker so bili sami zamotani v ta umor in grozno nesrečo. Po taistem baronu smrtno zadeta Irma šele nesvestna izda resnico v bolnici Vladimirjevi sestri in oni osebi, ki bi ga bila mogla zares osrečiti; obe sta bili vstopili k usmiljenkam v Zagrebu, mati Vladimirjeva pa je od žalosti umrla kmalu po sinovi smrti. Žal, da ravno tega mladeniča ustrelí v dvoboju tisti, ki konča pozneje sam sebe! Vladimir pa je takrat sprožil kvišku v zrak.

Pisatelj je modroslovec in nič manj jezikoslovec. Prepričevalno in modro govori o racionalizmu, o pesimizmu, o hipotezah, o slovstvu, posebej o tistem, katero zadnja leta sili tudi v Slovencih tako umazano na dan. Prave nazore čujemo v tej povesti o pohlepčnosti, o prijateljstvu, o tako imenovanih narodnjakih, o zakonskem življenju, o gospodarstvu in gospodinjstvu, kakoršno bi moralo biti. Stojan je vzgled pametno naprednega gospodarja na Pristavi; upokojeni sod. svetovalec in beneficijant natanko spolnujeta, kar naznanjata njuni stanovski imeni.

Kaj pa „trojka“? Ta nadomešča glavno osebo v povesti. Stari Čuk, Radivoja, večnega doktoranda oče, pravi nazadnje: „Iz Gorenje vasi so študirali na Dunaju trije; jeden se je pokmetil, drugi se je ustrelil, moj sin pa je ostal na Dunaju, tam, kjer je cesar doma, in ima službo pri ministrih.“ Pisatelj dostavlja: „Istina; pisar je Radivoj v nekem ministerstvu, če ni že umrl.“ Sicer pa si je bil zastopnik lahkoživih vseučiliščnikov, Radivoj, izmislil nov „družben ples, ki se imenuje trojka in mora izpodrinuti tujo četvorko in dolgočasno kolo“. V povest se prikaže tudi tistih gimnazijcev, ki so šolo obesili na kol, troje; Lovro Bojanec jih sprejme ter pogosti prav slovanski, dokler jih oblastni Radivoj dobro ne ozmerja ter prežene iz Podkrajске grajščine. A ta trojka ni mero-dajna za naslov naše povesti, kakor gotovo tudi ne trije odsotni sinovi iz Močilske grajščine.

Zdi se nekako pretirano, da je dal Majer mlaje in napise postaviti v čast Bojancu, prihajajočemu z Dunaja kot nov grajščak — sosed. No, gospod Majer je bil pač povsod sebičnež, misleč na prihodnost.

V jezikovnem oziru ni kaj posebnega pripominjati; saj je že davno znana vzgledno lepa proza gospoda pisatelja. Bolj nenavadno se glasi roditelj „Lovra“ pa za „hrastino“ „izgaga“.

Tiskovnih pomot ni, le na str. 159 sta vejici v začetku zadnjega odstavka odveč. Nekaj lastnih imen z Moravškega pa menda ni zakrivil tiskarski škrt!

„Zato pa“ — sklepam s Podkrajškemu Janezu priljubljeno pritrjevalnico — tej povesti „izvrstno“, ne pa — „trojka“.

Val. Bernik.